Konvergencie a divergencie v propriálnej sfére

20. slovenská onomastická konferencia
Banská Bystrica 26. – 28. júna 2017

Zborník referátov

Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied v Bratislave
VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

Bratislava 2019

© Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela
© Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV

RECENZENTI:

prof. UŁ dr hab. Artur Gałkowski
† PhDr. Milan Majtán, DrSc.
prof. PhDr. Pavol Žigo, CSc.

EDITORI:

Mgr. Alexandra Chomová, PhD.
prof. Mgr. Jaromír Krško, PhD.
Mgr. Iveta Valentová, PhD.

KONZULTÁCIE A JAZYKOVÉ KOREKTÚRY:

dr. sc. Siniša Habijanec, PhD.
PhDr. Milan Harvalík, Ph.D.
PhDr. Ľubor Králik, CSc.

ISBN 978-80-224-1732-7

Obsah
Contents

9 – 9 *Úvodné slovo*
Foreword
Jaromír Krško

I. Všeobecné otázky onomastiky, onomastická metodológia a terminológia, interdisciplinárne aspekty onomastiky
General Questions of Onomastics, Onomastic Methodology and Terminology, Interdisciplinary Aspects of Onomastics

13 – 22 Rudolf Šrámek
Dimenze onomastiky
Dimensions of Onomastics

23 – 28 Milan Harvalík
Mezinárodní a slovanská onomastická terminologie: Reflexe, realita a vize
International and Slavic Onomastic Terminology: Reflections, Reality and Visions

29 – 43 Anđela Frančić, Ankica Čilaš Šimpraga
Pogled u hrvatsku onomastičku terminologiju
A View into Croatian Onomastic Terminology

44 – 52 Urszula Bijak
Polska terminologia onomastyczna. Ku harmonizacji systemu
Polish Onomastic Terminology. Towards the Harmonization of the System

53 – 70 Pavol Odaloš
Sústava slovenskej onomastickej terminológie (vznik, existencia, variantné možnosti vývoja a štandardizácie)
The System of Slovak Onomastic Terminology (Its Origin, Existence, Variant Possibilities of Development and Standardization)

71 – 82 Iveta Valentová
Zjednocovanie a vývin onomastickej terminológie
The Unification and Development of Onomastic Terminology

83 – 89 Joanna Kamper-Warejko
O terminologii onomastycznej – uwagi na marginesie badania historycznych nazw roślin w XVI-wiecznym polskim przekładzie poradnika Piotra Krescencjusza
On Onomastic Terminology – Remarks on the Margin of the Historical Research of the Names of Plants

90 – 99 Agnieszka Myszka
Synonimia funkcjonalna? Istota i przyczyny istnienia paralelizmu nazewniczego w różnych kategoriach propriów
Functional Synonymy? The Essence and Reasons of the Existence of Names in Various Categories of Proper Names

100 – 105 Ewa Oronowicz-Kida
Imiona jako nazwy polisygnifikacyjne na przykładzie polskich nazw miejscowych
Forenames as Polysignificant Names on an Example of Polish Place Names

106 – 113 Ľubor Králik
Proprium ako etymologické východisko: k etymológii niektorých slovenských dialektizmov
Proper Name as Etymon: On the Etymology of Some Slovak Dialectal Words and Phrases

114 – 125 Vladimír Patráš
K štylistike propriálnej sféry v alternatívnych médiách
On Stylistics of Proprial Sphere in Alternative Media

126 – 137 Jana Marie Tušková
Korpusy češtiny a výzkum (gramatických vlastností) proprií
Czech Corpuses and Research (of Grammatical Features) of Proper Names

138 – 148 Ján Bauko
Propriálno-semiotický obraz bilingválnych obcí Slovenska
The Name-Semiotic Landscape of Bilingual Settlements in Slovakia

II. Toponomastika
Toponomastics

151 – 163 Christian Zschieschang
Badania toponomastyczne okolic Grodów Czerwieńskich we wczesnym średniowieczu
Toponomastic Research in the Surroundings of the Cherven' Towns in the Early and High Middle Ages

164 – 173 Harald Bichlmeier
Etymologie místních jmen *Merseburg* a *Jena* a jejich potvrzení mimojazykovou realitou
The Etymology of the Place-Names Merseburg and Jena *and Their Corroboration by Extra-Linguistic Evidence*

174 – 184 Imrich Horňanský
O jednom hraničnom type procesu štandardizácie geografických názvov
On One Boundary Type of the Standardization Process of Geographical Names

185 – 193 Beata Afeltowicz
Konwergencja semantyczna niemieckiego i polskiego systemu toponimicznego na przykładzie ojkonimii wybranego obszaru Pomorza Zachodniego
Semantic Convergence of the German and Polish Toponymic Systems on the Example of the Settlement Names of the Selected Area of Western Pomerania

194 – 202 Robert Słabczyński
Językowo-kulturowy obraz pogranicza polsko-słowackiego utrwalony w mikrotoponimach
The Linguistic-Cultural Image of the Polish-Slovak Borderland Recorded in Microtoponyms

203 – 209 Jaroslav David, Tereza Klemensová
Německá toponymie českých zemí po roce 1989 (paměť, nostalgie, marketing)
Forms of German Place Names in the post-1989 Czechia (Memory, Nostalgia, Marketing)

210 – 220 Gabriel Rožai
Vybrané aspekty využitia konceptu pamäti v toponomastike. (Jazyková pamäť a toponymia východného Gemera)
Selected Aspects Concerning the Use of the Concept of Memory in Toponymy. (Language Memory and Toponymy of the East Gemer Region)

221 – 232 Marcin Kojder
Funkcjonowanie urbanonimów potocznych na Ukrainie na przykładzie nazwy *Stumetrówka* (ukr. *Стометрівка*, ros. *Стометровка*)
The Functioning of Unofficial Urbanonyms Stumetrówka *(Ukr.* Стометрівка, *Rus.* Стометровка*) in Ukraine*

233 – 249 Людмила Кравченко
Сучасні українські ойконіми та урбаноніми у світлі перейменувань
Modern Ukrainian Oikonyms and Urbanonyms in the Light of Renaming

250 – 256 Michal Havrda
Metodicko-metodologická východiska českého hydronymického výskumu
Methodical and Methodological Bases of Czech Hydronymic Research

257 – 263 Andrej Závodný
Antroponymá a etnonymá ako motivanty toponým na Žitnom ostrove
Anthroponyms and Ethnonyms as Motivational Elements of Toponyms on Žitný ostrov

264 – 276 Václav Lábus, Daniel Vrbík, Kateřina Kozáková, Jakub Husák
Možnosti interdisciplinárního výzkumu toponym
Possibilities of the Interdisciplinary Research of Toponyms

277 – 293 Peter Labanc
Corpus Toponymicum Slovaciae Mediaevalis (CTSM). On-line databáza stredovekého toponymického materiálu a jej potenciál pri onomastickom a jazykovednom výskume
Corpus Toponymicum Slovaciae Medievalis (CTSM). Online Database of Medieval Toponymic Material and Its Potential for the Onomastic and Linguistic Research

293 – 298 Zuzana Francová
Jména minerálních vod Karlovarského kraje
Names of the Mineral Waters in the Karlovy Vary Region
299 – 306 Juraj Hladký
Historické a etnické vzťahy v ojkonymii a hydronymii Žitného ostrova
Historical and Ethnic Relationships in the Oikonymy and Hydronymy of Žitný ostrov
307 – 319 Mária Beláková
Štandardizované vz. neštandardizované podoby hydroným z povodia Malého Dunaja
Standardized vs. Non-Standardized Forms of Hydronyms from the Malý Dunaj River Basin
320 – 333 Zbyněk Holub
K původu a rozšíření pojmenování utvořených od psl. základu **vol-/vel-* na území dnešní ukrajinské Volyně, v Polsku a v České republice
On the Origin and Spread of Denominations Based upon Proto-Slavic *vol-/vel- *in the Territory of Current Ukrainian Volhynia, in Poland and in the Czech Republic*

III. Antroponomastika
Anthroponomastics
337 – 342 Любов Осташ
Словацькі імена у сучасному чеському антропоніміконі
Slovak Names in Modern Czech Anthroponymy
343 – 351 Pavol Maliniak, Jaromír Krško
Medzi zmenou a kontinuitou. Mená poddaných hradu Čabraď v neskorom stredoveku
Between Change and Continuity. Names of the Čabraď Castle Serfs in the Late Middle Ages
352 – 362 Éva Császári
Pomaďarčovanie priezvisk v troch slovenských obciach v Bukovom pohorí
Hungarization of Surnames in Three Slovak Villages in the Bükk Mountains
363 – 372 Alexandra Chomová
Minarovo ľeto – zo živých osobných mien zo Zemplína
Minar's Summer – *on Living Personal Names from Zemplín*
373 – 385 Žaneta Dvořáková
Rodinné pověsti o cizím původu příjmení
Family Legends about Foreign Origin of Surnames
386 – 397 Juraj Glovňa
Translačné procedúry v strojovom preklade (na príklade vlastných mien osôb)
Translation Procedures in Machine Translation (Using the Example of Proper Names)

IV. Chrématonomastika
Chrematonomastics
401 – 410 Małgorzata Rutkiewicz-Hanczewska
Nazwy w nazwach, czyli o współczesnych nazwach handlowych i granicach ich tworzenia
Names in Names, or Modern Trade Names and Boundaries of Their Creation
411 – 415 Mária Imrichová
Poznámky k inojazyčným logonymám na Slovensku
Comments on Foreign Language Business Names (Logonyms) in Slovakia
416 – 419 Kristýna Bílková
Názvy rekreačních objektů a stravovacích zařízení v perspektivě nového regionalismu (na příkladu obce Čeladná)
Names of Recreational Objects and Catering Facilities in the Perspective of the New Regionalism (on the Example of the Village Čeladná)
420 – 431 Anna Gálisová
Divá sviňa, Hladný vlk, Zlatý orol – kultúrny kontext, konotácie a názvy reštauračných zariadení
Divá sviňa, Hladný vlk, Zlatý orol – *Cultural Context, Connotation and Names of Restaurants*

432 – 439 Magdalena Graf
Alkohol a polska mikrohistoria – perspektywa onimiczna w badaniach nad nową historią kulturową
Liquors and Polish Microhistory – Onymic Perspective in the Research into a New Cultural History
440 – 450 Katarzyna Burska, Bartłomiej Cieśla
Nazwy firm korektorskich i copywriterskich
Names of Proofreading and Copywriting Companies
451 – 458 Samuela Tomasik
Pomyłki apteczne. O niezamierzonych przekształceniach nazw handlowych leków
Mistakes in Pharmacy. Unintentional Mispronounces of Medicament Names
459 – 465 Halszka Górny
Ergonimy w polskiej prasie funeralnej
Ergonyms in Polish Funeral Press
466 – 472 Małgorzata Kułakowska
Irradiacja onomastyczna i jej funkcje w nazwach jednostek organizacyjnych Związku Harcerstwa Polskiego
Methodical and Methodological Bases of Czech Hydronymic Research
473 – 483 Patrik Mitter
Ke statusu, motivaci a funkcím názvů železničních stanic a zastávek v ČR z hlediska synchronního
On the Status, Motivation and Functions of the Names of Railway Stations in the Czech Republic from the Synchronic Point of View
484 – 489 Piotr Tomasik
O nazwach brzydkich
Pejorative Names
490 – 502 Ewa Pajewska
Tendencje w tworzeniu nazw własnych powiązanych z życiem i funkcjonowaniem polskich seniorów w przestrzeni publicznej
Trends in Creating Proper Names Associated with Life and Activities of Polish Seniors in Public Space

V. Literárna onomastika
Literary Onomastics
505 – 512 Paweł Graf
Nazwa postaci literackiej w perspektywie pamięci i zapominania
The Name of the Literary Character in the Perspective of Memory and Forgetting
513 – 524 Stanislava Gálová
Postavenie literárnych vlastných mien v prekladateľskom procese
Status of Literary Names in Translation Process
525 – 535 Iwona Kaproń-Charzyńska
Santo Domestos, Gargamele, Vina Tusca – Viva San Escobar! Uwagi o nazwach własnych dostępnych na fanpage'u *San Escobar*
Santo Domestos, Gargamele, Vina Tusca – Viva San Escobar! *Remarks on Proper Names Appearing on the San Escobar Fanpage*

537 – 539 Dvadsať slovenských onomastických konferencií
Twenty Slovak Onomastic Conferences
† Milan Majtán

Medzi zmenou a kontinuitou
Mená poddaných hradu Čabraď v neskorom stredoveku*

PAVOL MALINIAK, JAROMÍR KRŠKO
Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica (Slovensko)

Od neskorého stredoveku nachádzame v oblasti Hontu už pomerne početné prímená poddaných. V mestskom, najmä nemeckom prostredí, ich v širšom regióne poznáme už od 13. storočia (Banská Štiavnica 1266). Od druhej polovice 14. storočia sa s prímenami začíname stretávať aj na dedinách (Sása 1369). V príspevku chceme poukázať na postupné formovanie prímen poddaných hradu Čabraď od začiatku 15. storočia do záveru stredoveku. Výskumom doložených viac ako 500 osobných mien predstavuje vzorku s charakteristickými krstnými menami v štandardizovanej latinskej podobe, ale aj vo formách ovplyvnených ľudovými jazykmi. Väčšina z osobných mien v sledovanom období už zahŕňa aj prímeno, prípadne viacgeneračné priezvisko. Ich výskyt okrem jazykových pomerov odráža aj sociálne a zamestnanecké zloženie obyvateľstva, jeho migráciu a vo vzácnych prípadoch aj dlhodobú kontinuitu.

Kľúčové slová: Hont, historická antroponymia, druhotné meno, rodné meno

Historická antroponymia a jej analýza je dôležitou súčasťou onomastického výskumu, pretože mená dochované v historických listinách ukazujú postupné utváranie dnešných antroponým a zároveň dochovávajú historickú apelatívnu lexiku. Komplexným skúmaním historickej antroponymie môžeme analyzovať dôležité motivanty vtedajších antroponým, jazykové prostredie, spoločenské postavenie jednotlivca v rámci obce a hradného panstva, majetkové pomery a ďalšie faktory. Z globálneho pohľadu môžeme získať prehľad o zamestnaneckom zložení obyvateľstva, ako aj o migrácii obyvateľstva v rámci panstva aj širšieho okolia za hranicou panstva. Pozorovať môžeme aj kontinuitu antroponým v rámci jednotlivých rodín, spolu s ich prenosom a pretváraním v rozpätí niekoľkých generácií. Osobitný okruh problematiky v tejto súvislosti predstavuje stabilita antroponým, ktoré vzhľadom na ich funkčnosť v živom jazyku podliehali úpravám a prirodzene zanikali, v niektorých doložených prípadoch však existovali v rôznych jazykových mutáciách.

Vo viacerých monografiách a štúdiách sa konštatuje, že dnešný antroponymický systém sa ustálil na prelome 17. a 18. storočia a dvojmenná sústava vo forme rodné meno, priezvisko bola kodifikovaná reformami Jozefa II. na konci 18. storočia (pozri napr. Majtán, 2014). Pôvodná jednomenná sústava raného stredoveku bola od 13. storočia nahrádzaná dvojmennou sústavou s rôznymi členmi – najčastejšie sa pri rodnom mene vyskytovalo meno otca, ale aj príbuzenský vzťah, spoločenské zaradenie, povolanie, výzor, bydlisko, rodové sídlo a pod. V podmienkach Uhorska takýto vývoj pozorujeme najprv v šľachtickom prostredí, neskôr aj pri mestskom obyvateľstve (Majtán, 1994; Slíz, 2013a, 2013b).

Pre výskum formovania viacmennej antroponymickej sústavy vidieckeho poddanského obyvateľstva v stredoveku predstavujú pozoruhodnú regionálnu vzorku písomné pramene z Hontianskej stolice. Východisko pre výskum poskytuje monografia o osídlení stredovekého Hontu od I. Bakácsa (1971). Aktuálny výskum sme zúžili na Čabradské panstvo. V neskorom stredoveku k hradnému panstvu patrilo podhradie (neskôr Čabradské Podhradie), prédium Čab-

* Štúdia bola spracovaná v rámci grantového projektu VEGA č. 1/0095/17 *Kríza a kolaps na pomedzí stredoveku a novoveku (sondy do problematiky v slovenskom kontexte)*.

raď (dnes zrejme samota Konské), dediny Čabradský Vrbovok, Medovarce, Devičie, Teplica (dnes samota Tepličky pri Hontianskych Nemciach), Krnišov (dnes časť obce Kráľovce-Krnišov), Žibritov, Štefultov (dnes miestna časť Banskej Štiavnice), Ilija, Svätý Anton, Prenčov (obidve obce aj so zaniknutými prédiami Dorfel, Pakhaus a Štálov), Beluj a Lehôtka (dnes Sitnianska Lehôtka). V juhovýchodnej časti Hontu k hradu patrila Opava a od záveru stredoveku aj Čelovce a majetkové podiely v Horných Nekyjach a Neklinci (dnes súčasť obce Vinica), ako aj podiely v Ďurkovciach a Sečiankach. V centrálnej časti Hontu patrili k panstvu podiely v Slatine a od záveru stredoveku aj v Plášťovciach a Rykynčiciach. Napokon na západnom okraji Hontu patrili majiteľom panstva od záveru skúmaného obdobia podiely v Devičanoch a tiež Veľký Pesek, Trhyňa (dnes súčasť Sikenice) a Šalov (Maliniak, 2017, aj s mapou majetkov). Tejto oblasti a výskumu antroponymie venovali pozornosť predovšetkým V. Šmilauer (1973) a M. Majtán (pozri napr. Majtán, 1980). Interpretačné východiská zároveň poskytujú korpusové práce M. Kázméra (1993) a M. Malecovej (1994). Vzhľadom na zameranie výskumu na najnižšie sociálne vrstvy možno z hľadiska metodiky využiť podnetnú prácu o menách poddaných v Báčskej, Bodrožskej a Čongrádskej stolici. I. Szabó (1976) pre obdobie stredoveku v uvedených regiónoch zdokumentoval asi 4000 mien poddaných, ktoré systematicky roztriedil a pokúsil sa vysvetliť ich pôvod.

Cenný pramenný príspevok k téme poskytuje edícia stredovekej časti archívu rodu Balaša (Balassa), kde je uverejnený v plnom znení súpis poddaných hradu Čabraď (označovaný aj Litava) z roku 1476. Súpis zaznamenáva v 26 sídlach (prevažne v dedinách, ojedinele v majeroch či samotách) presne 300 mien poddaných. Takmer vo všetkých prípadoch ide o doklady na dvojmennú antroponymiu. Iba v niekoľkých individuálnych prípadoch vystupovali poddaní len s krstnými menami (Fekete Nagy – Borsa, 1990, s. 142 – 147, č. 411). Zároveň treba podotknúť, že v porovnaní s originálom listiny edícia vykazuje niekoľko odchýlok spôsobených použitou ortografiou, prípadne chybným čítaním mien.

Vzhľadom na dobu vzniku, územný rozsah a početnosť zaznamenaných mien je súpis hodnotný i v celoslovenskom rozsahu. Z hľadiska dôvodov jeho vzniku možno uviesť, že na rozhraní rokov 1475 a 1476 došlo k deľbe Čabradského panstva medzi vtedajšími vlastníkmi Petrom Horvátom a jeho švagrinou Eufrozínou, vdovou po Damiánovi Horvátovi. Strany zúčastnené na deľbe potrebovali spísať všetok majetok aj s poddanými (hlavami jednotlivých rodín), od ktorých vymáhali dane a plnenie poddanských robôt. V súpisoch sú postupne vymenovaní zástupcovia jednotlivých usadlostí. Kvôli konkrétnejšej predstave uvádzame napr. súpis hláv usadlostí z Krnišova: „v prvej Matej Benedek, v druhej Gregor Lukáč, v tretej Anton Márton, vo štvrtej podobne Anton Latovič, v piatej Benedikt Ďure, v šiestej Ján Márton (...) v prvej Anton Benedek, v druhej Blažej Ivanič, v tretej Pavol Vecko, vo štvrtej Mikuláš Valach, v piatej Anton Taga, v šiestej Juraj Kordan (...) pusté usadlosti (...) v prvej Tomáš Vano, v druhej Ondrej Poliak“ (*prima Mathias Benedek, in secunda Gregorius Lukacz, in tertia Anthonius Marthon, in quarta similiter Anthonius Lathowycz, in quinta Benedictus Gywre, in sexta Johannes Martho (...) in prima Anthonius Benedek, in secunda Blasius Iwanycz, in tertia Paulus Weczko, in quarta Nicolaus Valah, in quinta Anthonius Taga, in sexta Georgius Cordan (...) desertas (...) una (...) Thomas Vano, secunda Andreas Polyak*).[1]

[1] Orig., lat. MNL-OL DL 65 952. Porov. Fekete Nagy – Borsa, 1990, s. 143, č. 411. Bakács, 1971, s. 142, čítal prímeno Valach.

Okrem súpisu z roku 1476 pokračujúci výskum umožnil zdokumentovať na Čabradskom panstve ďalších približne 200 mien poddaných v období stredoveku. Najstarší doklad tohto typu poznáme predbežne z roku 1408, pričom záver skúmaného obdobia ukončuje rok 1526. Z hľadiska jazyka výrazne prevažujú písomnosti v latinčine, ktoré v závere stredoveku dopĺňa niekoľko dokumentov v nemeckom jazyku. Jazykovo zmiešané bolo i územie hradného panstva. V centrálnej časti prevažovalo slovenské obyvateľstvo, v severnej časti sa stretávame aj s nemeckým, v južnej časti panstva žilo maďarské obyvateľstvo. Jazykové hranice medzi etnikami neboli ostré, ale skôr premiešané.

Zápisy mien poddaných hradu Čabraď od začiatku 15. storočia zachytávajú živú sústavu antroponým ovplyvnenú potrebou presne identifikovať jednotlivca v rámci obce. Keďže ide o zápis živých mien, aké fungovali v bežnej komunikácii, niektoré charakteristiky by sme mohli považovať (zdanlivo) za prezývky. Ale ako správne upozornila I. Valentová (2012), individuálnu prezývku a charakteristiku (Ch) ako funkčný člen živého mena spája rovnaký sémantický príznak „[užší spoločenský úzus], ale zatiaľ čo pri Ch, respektíve pri živých menách, ktorých môže byť Ch súčasťou, užším spoločenských úzom je celý dedinský kolektív, prezývka je typická pre malé sociálne skupiny – vekovo, záujmovo, profesijne alebo inak sociálne ohraničené (žiacka alebo študentská trieda, kolektív učiteľov alebo iný pracovný kolektív, partia kamarátov, skupina poľovníkov, väzňov ap.)“ (Valentová, 2012, s. 116).

Zásadný rozdiel medzi prezývkou a charakteristikou (Ch) vidí I. Valentová v príčine a funkcii samotnej onymickej nominácie – prezývka nevzniká preto, aby identifikovala a diferencovala jednotlivca v skupine, v ktorej je známy, ale aby potvrdila jeho spoločenský status v skupine. Prezývka môže fungovať samostatne a presne označuje jej nositeľa. Charakteristika, ako funkčný člen živého mena, vzniká z potreby presne identifikovať a diferencovať jednotlivca spomedzi ostatných členov kolektívu s rovnakým menom. Charakteristika (Ch) však na rozdiel od prezývky nefunguje samostatne, ale vždy s primárnym menom nositeľa. Trochu odlišná situácia je pri charakteristike (Ch) v sústave súčasných živých mien, v porovnaní s antroponymickou sústavou v stredoveku, pretože v súčasnej sústave máme ustálenú dvojmennú sústavu – rodné meno a priezvisko a charakteristika (Ch) diferencuje nositeľov s rovnakým rodným menom alebo priezviskom v rámci príbuzenstva, prípadne aj medzi nepríbuznými osobami – *Martin Duraj – Dudroš*, *Peter Jakubec – Kamionista*, *Jozef Murín – Orafčan*, *Miroslav Kormanec – Mišo*, *Augustín Gašperák – Puňťo*, *Vladimír Kopásek – Omachel* (Kopásková, 2008, s. 198 – 199). Stredoveká antroponymická sústava sa však vyznačovala postupným prechodom od jednomennosti k dvoj a viacmennosti a charakteristika slúžila na presnú identifikáciu jednotlivca, pretože jednomenná sústava už bola nepostačujúca.

V stredovekých antroponymách sa prímeno vyjadrujúce určitú vlastnosť pripájalo k menu pomocou slova zvaný (lat. *dictus*) – v listine z Čabradského Vrbovka z roku 1408 sú uvedené mená poddaných *Thomas dictus Pelhes* (Tomáš zvaný Jemný – z maď. *pelyhes*), *Nicolaus Sentew dictus* (Mikuláš zvaný Svätý – z maď. *szent*), *Vrbanus Nikus dictus Nemeth* (Urban Nikuš zvaný Nemec – z maď. *Német*), *Johannes dictus Kaezen* (Ján zvaný Kézen – z maď. *kéz* – ruka?), *Anthonius dictus Chulek* (Anton zvaný Čulek – pravdepodobne podľa nárečovej podoby príslovky *teraz*), v roku 1464 – *Michael Cherthok dictus* (Michal Čertok zvaný), 1486 – *Ladislaus dictus Warboky* (Ladislav zvaný Vrbocký – z maď. *Varbóki*). Priamy rodinný stav v otcovskej línii sa naznačoval menom pomenovanej osoby a vyjadrením, že ide o syna danej osoby (lat. *filius*). Takéto antroponymá máme dochované hlavne z obce Čabradský Vrbovok – 1408 – *Jacobus filius*

Pauli (Jakub syn Pavla), *Thomas filius Johannis* (Tomáš syn Jána), *Martinus filius Nikoch* (Martin syn Nikocov/Nikočov), *Gaspar filius Pagacz* (Gašpar syn Pagáča), 1473 – *Petrus, filius Jacobi de Warbok* (Peter syn Jakuba z Vrbovku), 1486 – *Naryk filius Berko* (Naryk syn Berka), *Symon filius Ruh* (Šimon syn Ruha), *Petrus filius Jacobi* (Peter syn Jakuba). Najčastejšie sa však prímeno pridávalo priamo k rodnému, resp. krstnému menu, pričom v mladších listinách tento model dominoval a mená obsahujúce latinské *dictus* alebo *filius* sa už nevyskytovali. Znovu uvádzame príklady z Čabradského Vrbovku – 1408 – *Nikus Nemeth* (Nikuš Nemec), *Petrus Fistulator* (Peter Fistulator – lat. píšťalkár), *Petrus Ludes* (Peter Ludas – maď. *ludas* – vinný?), 1453 – *Petrus Zenthe* (Peter Szente – maď. svätý), 1464 – *Lucas Bensycz* (Lukáš Benšič), 1467 – *Benedictus Pagacz* (Benedikt Pagáč), *Martinus Pekel* (Martin Pekel), *Benedictus Literatus* (Benedikt Literát – lat. vzdelaný, gramotný), *Petrus Portarius* (Peter Portarius – lat. vrátnik), 1476 – *Thomas Dyenesko* (Tomáš Dieneško – maď. Dénes – Dionýz, iným možným výkladom je výrobca dienok), *Jacobus Warbok* (Jakub Vrbovok– historické katojkonymum z Vrbovok), *Bartholomeus Borso* (Bartolomej Boršo – maď. *borsó* – hrach), *Gaspar Pogach* (Gašpar Pogáč – maď. *pogács*), *Georgius Pwczka* (Juraj Pucka); Žibritov – 1476 – *Johannes Dezewycz* (Ján Deževič), *Martinus Myklos* (Martin Mikloš); Opava – 1476 – *Fabianus Dyak* (Fabián Diak/Deák – maď. študent, vzdelaný), *Michael Othrowan* (Michal Otrovan); Slatina – 1476 – *Andreas Koren* (Ondrej Koreň), *Stephanus Chabrad* (Štefan Čabraď – historické katojkonymum z Čabraď); Prenčov – 1476 – *Benedictus Johan* (Benedikt Johan), *Michael Kolbozicz* (Michal Kolbasič – katojkonymum z Kolbachy – dnes Banský Studenec), *Thomas Zwetlik* (Tomáš Svetlík), *Martinus Martin* (Martin Martin), *Johannes Molnar* (Ján Molnár – maď. mlynár), *Martinus Sterk* (Martin Šterk – nem. Stark? – silný), *Paulus Molnar* (Pavol Molnár), *Laurentius Warga* (Vavrinec Varga – maď. obuvník), *Mathias Faber* (Matej Faber – lat. kováč), *Clemens Hranko* (Klement Hranko); Beluj – 1476 – *Stephanus Borsyk* (Štefan Borsik – maď. jazvec), *Thomas Ochran* (Tomáš Ochraň), *Simon Slewbor* (Šimon Slavobor), *Simon Hranko* (Šimon Hranko).[2]

V antroponymickom modeli rodné meno + prímeno (resp. charakteristika Ch) nachádzame východiská budúcich priezvisk, ktoré vznikli dedením prímena na nasledujúce pokolenie. Sémantický príznak východiskového apelatíva (vlastnosť, povolanie, lokalizácia a pod.) sa stratil a prímená (resp. charakteristiky) sa nepociťovali ako príznakové. I. Valentová na margo charakteristiky (Ch) ako funkčného člena živého mena píše, že „hoci niektoré Ch geneticky môžu mať príznak [+ expresívnosť] a zväčša fakultatívne môžu konotovať aj spoločenské zaradenie, v bežnej komunikácii fungujú ako neutrálne [-expresívnosť]" (Valentová, 2012, s. 120).

Vzťah onomastických termínov prímeno – charakteristika (Ch) – prezývka vnímame rovnako, ako ich vo svojej štúdii naznačila I. Valentová, predovšetkým v chápaní rozdielov charakteristika (Ch) – prezývka. Rozdielne však vnímame postavenie termínov prímeno – charakteristika (Ch) ako funkčného člena živého mena, pretože na základe motivačných faktorov a funkčnej platnosti vidíme pri nich najsilnejší prienik. I. Valentová vidí skôr funkčnú spojitosť medzi historickým prímenom a prezývkou – „v slovenskej onomastike sa na tento druh „historických" prezývok v jednomennej sústave ustálil termín prímeno a po jeho kodifikácii (v r. 1781) počas jozefínskych reforiem ako dedičného člena v dvojmennej antroponymickej sústave termín priezvisko" (Valentová, 2012, s. 114).

[2] Uvádzame pramene citované podľa rokov: MNL-OL DF 249 178 (rok 1408), DF 274 448 (rok 1453), DF 249 297 (rok 1464), DF 249 310 (rok 1467), DF 206 175 (rok 1473), DL 65 952, Fekete Nagy – Borsa, 1990, s. 142 – 146, č. 411 (rok 1476), DF 249 358 (rok 1486).

Jednotlivé prímená slúžili na presnú identifikáciu konkrétneho jednotlivca v sociálnej skupine obce vo vnútri komunity i navonok (v našom prípade voči hradu Čabraď ako administratívnej jednotke) a boli pevnou súčasťou živej podoby antroponyma, fungovali teda len s konkrétnym rodným menom jednotlivca (na rozdiel od prezývky, ktorá funguje aj bez rodného mena alebo priezviska svojho nositeľa). Získaním príznaku [+ dedičnosť] sa transformovali na druh antroponým, ktorý v onomastike označujeme termínom priezvisko.

Špecifické postavenie prímena vidíme aj v jeho blízkom spojení s motivujúcim apelatívom a v rovnakom spojení s propriom, ku ktorému ho viažu primárne propriálne funkcie – nominačná, špecifikačná a diferenciačná. Existujúce sémantické príznaky apelatíva ešte pretrvávajú v danom prímene, preto ho z tohto hľadiska môžeme hodnotiť ako apelatívum. Na druhej strane však vnímame spojenie prímena s nadradeným antroponymom, preto ho z hľadiska funkcie (presne identifikovať konkrétneho jedinca) vnímame ako proprium. Týmto sa potvrdzuje rospondovské chápanie prechodného pásu medzi apelatívami a propriami.

Zaujímavými prímenami poddaných hradu Čabraď sú prímená motivované katojkonymami podľa obcí hradného panstva. Podľa súpisu z roku 1476 mala osada Lehôtka jedinú obývanú usadlosť, v ktorej je zapísaný *Blasius Lehothkay*. Katojkonymum Lehotský (maď. Lehotkai) je celkom prirodzené v hľadiska lokalizácie bývania tohto poddaného. Ale katojkonymum nebolo potrebné, pretože v obci žil len jeden obyvateľ, na identifikáciu ktorého postačovalo jeho rodné meno. Rovnaký prípad nachádzame v (dnes zaniknutej) osade Teplička – tu sa v súpise z roku 1476 spomína *Georgius Thepliczey* (Teplický). V Opave sme medzi menami štyroch poddaných zaznamenali meno *Lucas Apoway* (Opavský) a v Čabradskom Vrbovku je v tom istom roku zapísaný *Jacobus Warbok* (Vrbovský, resp. Vrbovok). Zaujímavosťou týchto prímen katojkonymického pôvodu je, že označujú jednotlivcov pochádzajúcich z rovnomenných obcí, v ktorých by mal mať každý obyvateľ rovnaké prímeno tohto typu. Odlišne však vnímame mená Pavla Žibrita (*Paulus Sybreth/Sybrith*), Marka Žibrita (*Sybryth Marco*) a Ondreja Žibrita (*Andreas Sybryth*) žijúcich v rokoch 1467 a 1476 v Devičí – prímeno Žibrit motivované susednou obcou Žibritov poukazuje na ich pôvod.[3] Odlišnú funkciu a motiváciu však majú prímená Lehotkai, Teplicei, Apovai a Varbók či Varbóki. O tom, či tieto prímená fungovali aj v bežnej komunikácii medzi ostatnými obyvateľmi alebo ich zapísal (preložil do maďarčiny, resp. vytvoril v maďarčine) len pisár kvôli presnej identifikácii jednotlivcov, sa môžeme len domnievať. Predpokladáme však, že motiváciou týchto prímen bolo vyjadrenie vzťahu obyvateľov týchto obcí voči hradu, t. zn., že išlo o osoby, ktoré sprostredkovávali kontakt medzi obcou a hradom.

Skupinu prímen odvodených od pôvodného bydliska ich nositeľov alebo ich predkov dopĺňajú: Selecký (*Zelczky*, 1464) a Szelczy (*Sywlchy*, 1476) v Čabradskom Vrbovku, Drienocký (*Drinoczky*, 1476) v Medovarciach, Drenai (*Drenay*, 1477) v Krnišove, Slatinský (1503 – 1521, *Slatinsky*) a zrejme aj dvaja Stubnerovci a jeden Stubler (1524, *Sthwbner*, *Sthwbler*, pravdepodobne podľa susednej Babinej, nem. Stube) vo Svätom Antone, opakovane Kolbasič (*Kolbozicz*, *Colbazycz*, 1476) v Prenčove, Môťovský (*Mothowczky*, 1500) v Beluji, ako aj Čabraď resp. Csábrágyi (1476, 1504, *Chabrad*) v Slatine.[4] Zhodne so závermi, ku ktorým dospel I. Sza-

[3] MNL-OL DF 249 312 (rok 1467), DL 65 952 (rok 1476). Čítanie s odchýlkami porov. Bakács, 1971, s. 111 (Sybrythmarto) a Fekete Nagy – Borsa, 1990, s. 143, č. 411 (Sybrith Marco).

[4] MNL-OL DF 249 297 (rok 1464), DL 65 952, Fekete Nagy – Borsa, 1990, s. 142 – 147, č. 411 (rok 1476), DF 206 057 (rok 1477), ŠA BB p. ABŠ, MMBŠ, škat. 16, sign. MMBŠ-N 67 (rok 1500), škat. 176,

bó (1976, s. 225) môžeme konštatovať, že tento typ prímen vypovedá o sťahovaní poddaných, pričom zvyčajne pochádzali z úzkej geografickej oblasti v pásme susedných alebo okolitých dedín. Z tejto skupiny sa však vyčleňuje prímeno Budai (*Bwday*, 1476) v obci Devičie. Poddaných s prímenami Budai, Pesti, Soproni, prípadne podľa iných známych miest poznáme aj zo vzdialeného Potisia. I. Szabó (1976, s. 230 – 231) v takýchto prípadoch uvažuje o ich pôvode podľa rovnomenných sídiel opäť v blízkom regióne. V prípade prímena tohto typu v regióne Hontu predsa len nemožno vylučovať jeho priamu väzbu k Budínu (maď. Buda), ktorý nebol až takou vzdialenou lokalitou. Napokon, prímeno *Buday* poznáme aj v hontianskych Turovciach, ktoré už ležali relatívne blízko Budína (Bakács, 1971, s. 213). Pochopiteľne, nie každý prisťahovalec bol nositeľom prímena, ktoré upozorňovalo na jeho predošlé bydlisko. Napriek tomu však v niektorých lokalitách, napr. v dedine Svätý Anton, pozorujeme vyššiu koncentráciu prímen motivovaných katojkonymami. Môže to byť azda svedectvom o atraktivite takýchto sídiel.

Okrem pôvodu k základným prostriedkom identifikácie patril aj fyzický vzhľad. V tejto skupine prímen výrazne dominuje rozlišovanie dvojicou *veľký – malý*, s čím sa stretávame aj v iných regiónoch v rôznych jazykových obmenách. Forma zápisu týchto prímen nie je náhodná, lebo rôzni pisári ich zapisovali jednotne, alebo pri preklade zachovávali ich význam (Szabó, 1976, s. 229 – 230; Šmilauer, 1973, s. 189). V skúmanom priestore sa stretávame aj s prímenami: Tomáš zvaný Pelyhes (*Pelhes*, 1408), vo význame „jemne, mäkko ochlpený" (Kázmér, 1993, s. 838), Tomáš Deravý (1464, *Derewy*), Peter Veľký (1486, *Magnus*) z Čabradského Vrbovku. Podobne v blízkych Medovarciach žili v roku 1439 Mikuláš Veľký (*Magnus*), aj Mikuláš Malý (*Parvus*). V tej istej dedine v roku 1476 vystupujú dve osoby s prímenom zapísaným v slovenskom tvare Mikuláš Veľký (*Welky*) a iná osoba označená latinským tvarom ako Juraj Veľký (*Magnus*).[5] Môžeme uvažovať, či išlo v jednom z prípadov o identickú osobu (spomínanú už v roku 1439), alebo sa už stretávame s dedením prímena. Zároveň sa ukazuje, že aj v menšej dedine, akou boli Medovarce, mohli súčasne žiť osoby s rovnakým prímenom. Spoluobyvatelia ich mohli rozlišovať prímenami, ktoré žiaľ nepoznáme.

Náznaky dedenia prímen a súčasne ich kontinuity podobne pozorujeme aj vo Svätom Antone. V roku 1433 najprv poznáme Egída Malého (*Parvus*), avšak v roku 1455 obec zastupovali richtár Ján Long (*Johannes Longus iudex*) a prísažný Mikuláš Long (*Nicolaus Longus civis iuratus*). Na druhej strane, súpis z roku 1476 spomína usadlosť, v ktorej žil Mikuláš Nagy (*Nicolaus Nagh*), pričom hneď v susednej usadlosti žil Egíd Longovič (*Egidius Longowicz*).[6] Práve otcovské prímeno môže naznačovať, že Mikuláš Nagy je vlastne Mikuláš Long (nem. dlhý, prenesene aj veľký). Jeho nemecké, pomerne zrozumiteľné prímeno mohol pisár pri koncipovaní súpisu jednoducho preložiť do maďarčiny, pretože bolo sémanticky jasné, prímeno Longovič ale kalkovať do maďarčiny nevedel.

Špecifické zdvojovanie otcovského mena, zhodou okolností s podobným významom, pozorujeme aj v susednom Prenčove. Prísažným v tejto dedine bol v roku 1455 Mikuláš Veľký,

sign. MMBŠ-N 176/22 (asi z rokov 1503 – 1521), MNL-OL DF 233 257 (rok 1504), DF 236 039 (rok 1524). V. Šmilauer (1973, s. 194) spájal zápisy *Colbazycz*, *Kolbozicz* s potravinou (klobásou), čo však pokladáme za menej pravdepodobné.

[5] MNL-OL DF 249 178 (rok 1408), DL 69 463, 69 465 (rok 1439), DF 249 297 (rok 1464), DF 249 358 (rok 1486), DL 65 952, Fekete Nagy – Borsa, 1990, s. 143, č. 411 (rok 1476).

[6] MNL-OL DL 89 922 (rok 1433), ŠA BB p. ABŠ, MMBŠ, škat. 5, sign. MMBŠ-MOL I – 898 (rok 1455), DL 65 952, Fekete Nagy – Borsa, 1990, s. 144, č. 411 (rok 1476).

ktorého pisár zapísal v latinčine tradične *Nicolaus Magnus*. O generáciu neskôr v súpise z roku 1476 figurujú v Prenčove najprv Michal Grossnikel (*Michael Groznikel*) a následne na inom mieste Jozef Grossnikel (*Joseph Grosnikel*). V obidvoch prípadoch môžeme predpokladať, že išlo o blízkych príbuzných, najpravdepodobnejšie o bratov. Ich prímeno odkazuje na spoločného predka nazývaného Gross Nikel. Nemecký prívlastok Gross je dodnes zrozumiteľným označením vo význame *veľký*, lat. *magnus*. Meno Nikel je miestnym variantom krstného mena Mikuláš (Malec, 1994, s. 288). Môžeme preto usudzovať, že Nikel Gross bol v roku 1455 zapísaný v neutrálnej latinčine *Nicolaus Magnus*. Napokon pripomeňme, že v nemeckom prostredí Prenčova sa tieto typy mien ďalej používali a vyvíjali v živom jazyku. V roku 1500 medzi zástupcami obce vystupoval aj Michal Gross (*Gros*).[7] Nevieme však, či bol totožný s Michalom Grossnikelom, spomínaným v roku 1476, alebo išlo už o inú osobu, označenú znovu len podľa vzrastu či postavy.

K jazykovým pomerom (predovšetkým v kancelárskej praxi) a ich vzťahu ku kontinuite prímen možno ešte uviesť dva osobitné prípady. Prvým, relatívne rozšíreným úzom, bolo prekladanie všeobecných kresťanských krstných mien vo funkcii prímena. V roku 1467 žil v obci Devičie Juraj Števko (*Georgius Sthewco*), pričom nárečové znenie prímena Števko mohlo odkazovať na krstné meno jeho otca. V roku 1476 súpis v Devičí spomína obyvateľa usadlosti zapísaného v znení *Georgius Isthwan*, t. j. Juraj Ištván.[8] Krátky časový odstup medzi obidvomi dokladmi dovoľuje predpokladať, že išlo o rovnakú osobu. Susedia v Devičí zrejme rozlišovali Juraja prímenom Števko, úradník pri zostavovaní súpisu však uprednostnil jemu zrozumiteľnejší preklad mena Štefan v maďarskom znení István. Druhý postup predstavovalo kalkovanie zamestnaneckých mien do latinčiny alebo maďarčiny, čo v úradnej sfére opäť prispievalo k lepšej zrozumiteľnosti a identifikácii osôb. V prameňoch obvykle nachádzame už ustálené formy prímen (napr. vyššie spomínané Molnár), ale proces ich pretvárania sa neprejavuje príliš zreteľne. Premenu od lokálneho k univerzálnemu azda dokumentujú pramene z obce Ilija. V roku 1476 žil v dedine poddaný Tomáš s prímenom zapísaným vo forme *Stedlek*, resp. *Scedlek*. V roku 1500 bol richtárom v Iliji Anton Nyerges (*Nyerges*),[9] pričom prímeno možno z maďarčiny preložiť vo význame sedlár, prípadne remenár (Kázmér, 1993, s. 775 – 776). Zápis prímena z roku 1476 umožňuje rekonštruovať znenie *Sedlek*, ktoré je významovo blízke označeniu remeselníka sedlár. Pochopiteľne, neznamená to, že každé maďarské meno bolo len prekladom utvoreným pisármi. Vyššie uvedené doklady však naznačujú, že takýto postup nebol výnimočný.

Niekoľko príkladov zo stredovekej antroponymie naznačuje rôznorodé používanie, pretváranie osobných mien a zároveň poukazuje na sociálny kontext ich používania. Hoci ich nositelia patrili prevažne k negramotnej spoločnosti, forma mien odkazuje na dynamické jazykové prostredie a zároveň vypovedá o pohľade sprostredkovanom administratívnym úzom. Vzhľadom na bohatú zásobu dokladov o pomenúvaní poddaných téma poskytuje ešte značný priestor pre ďalšie výskumy, zamerané napr. na rozšírenie, kontinuitu a v neposlednom rade aj obsahovú charakteristiku osobných mien v tomto regióne.

[7] ŠA BB p. ABŠ, MMBŠ, škat. 5, sign. MMBŠ-MOL I – 898 (rok 1455), MNL-OL DL 65 952 (rok 1476) porov. Fekete Nagy – Borsa, 1990, s. 144, č. 411 (tam čítanie Groznike), ŠA BB p. ABŠ, MMBŠ, škat. 16, sign. MMBŠ-N 67 (rok 1500).

[8] MNL-OL DF 249 312 (rok 1467), DL 65 952, Fekete Nagy – Borsa, 1990, s. 143, č. 411 (rok 1476).

[9] MNL-OL DL 65 952, Fekete Nagy – Borsa, 1990, s. 144, č. 411 (rok 1476), ŠA BB p. ABŠ, MMBŠ, škat. 16, sign. MMBŠ-N 67 (rok 1500).

Literatúra a skratky:

Bakács, I. 1971. *Hont vármegye Mohács előtt.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971. 479 s.

DF = Diplomatikai fényképgyüjtemény (zbierka Fotokópie listín)

DL = Diplomatikai levéltár (fond Diplomatický archív)

Fekete Nagy, A. – Borsa, I. (eds.) 1990. *A Balassa család levéltára 1193 – 1526.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1990. 272 s.

Kázmér, M. 1993. *Régi magyar családnevek szótára. XIV-XVII. század.* Budapest, Magyar Nyelvtudományi Társaság, 1993. 1172 s.

Kopásková, I. 2008. Využitie jednotlivých funkčných členov v živých osobných menách v Krásne nad Kysucou. In: *Acta onomastica*, roč. IL, 2008, s. 194 – 202.

Krško, J. 2016. *Všeobecnolingvistické aspekty onymie. (Z problematiky onymického komunikačného registra).* Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum, Filozofická fakulta, 2016. 146 s.

Majtán, M. 1980. Príspevok k metodike výskumu historickej antroponymie. In: *Jazykovedné štúdie. 15. Horeckého zborník.* Red. J. Ružička. Bratislava: Veda 1980, s. 151 – 155.

Majtán, M. 1994. Vývin priezvisk na Slovensku. In: *Slovenská reč*, 59, 1994, č.1, s. 30 – 37.

Majtán, M. 2014. *Naše priezviská.* Bratislava: VEDA, 2014, 196 s.

Malec, M. 1994. *Imiona chrześciańskie w średniowiecznej Polsce.* Kraków, Instytut Języka Polskiego PAN, 1994. 462 s.

Maliniak, P. 2017. K majetkovým pomerom na Čabradskom panstve v neskorom stredoveku. In: *Acta historica Neosoliensia.* roč. 20, č. 1, 2017, s. 4 – 34.

MMBŠ = fond Magistrát mesta Banská Štiavnica

MNL-OL = Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltára Budapest (Maďarský národný archív – Krajinský archív v Budapešti)

Pleskalová, J. 2014. *Vlastní jméno osobní v češtině.* Brno: Masarykova univerzita, 2014. 95 s.

Slíz, M. 2013a. Cults of Saints and Naming in Medieval Hungary. In: *Byzance et l'Occident : Rencontre de l'Est et de l'Ouest.* éd. E. Egedi-Kovács. Budapest: Collège Eötvös József ELTE, 2013, s. 233 – 241.

Slíz, M. 2013b. The role of the type of sources in historical family name studies. In: Proceedings of the Second International Conference on Onomastics "Name and Naming". Ed. O. Felecan. Cluj-Napoca, Editura Mega – Editura Argonaut, 2013, s. 700 – 706.

Szabó, I. 1976. *Jobbágyok – parasztok. Értekezések a magyar parasztság történetéből.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 1976. 387 s.

ŠA BB p. ABŠ = Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Banská Štiavnica

Šmilauer, V. 1973. Ze staré antroponymie v Hontu. In: *Zborník Pedagogickej fakulty v Prešove Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, roč. XII, zv. 3 Slavistika, V. zasadanie Medzinárodnej komisie pre slovanskú onomastiku a V. slovenská onomastická konferencia (Prešov 3. – 7. mája 1972). Zborník materiálov.* Zost. M. Blicha a M. Majtán. Bratislava: SPN, s. 185 – 196.

Šrámek, R. 1999. *Úvod do obecné onomastiky.* Brno: Masarykova univerzita, 1999. 191 s.

Valentová, I. Poznámky k rozdielom medzi prezývkou a funkčným členom živého mena – individuálnou charakteristikou. In: *Jednotlivé a všeobecné v onomastike.Zborník referátov z 18. slovenská onomastická konferencie (Prešov 12. – 14. september 2011).* Red. M. Ološtiak. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2012. s. 113 – 122. (printová verzia). Dostupné na internete: http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Olostiak3/index.html. ISBN 978-80-555-0594-7.

Summary

Between Change and Continuity. Names of the Čabraď Castle Serfs in the Late Middle Ages

We find many bynames of serfs in the Hont region from the late Middle Ages. These names come from cities (mainly German ones) and their surrounding areas from as early as the 13th century (Banská Štiavnica 1266). From the 1350s, we may find bynames also in villages (Sása 1369). In this paper, we want to describe the gradual formation of bynames of serfs from the Čabraď Castle from the beginning of the 15th century until the end of the Middle Ages. We work with more than 500 personal names which represent a sample of typical first names in the standardized Latin form as well as in the forms influenced by vernacular languages. The majority of personal names in the period in question include a byname or a multi-generational last name. Their occurrence reflects language situation as well as social and employment composition of population, its migration, and in rarer cases also long-term continuity.

Keywords: Hont, historical anthroponymy, secondary name, first name